

Грачова Яна Петрівна,
здобувач третього (освітньо-наукового) ступеня
вищої освіти за спеціальністю 051 Економіка,
Харківського національного економічного
університету ім. С. Кузнеця

Hrachova Yana,
Winner of the Third (Educational and Scientific)
Degree of Higher Education in Specialty 051
Economics, Simon Kuznets Kharkiv National University
of Economics, <https://orcid.org/0009-0009-9212-0619>

**РОЛЬ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПІДТРИМЦІ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОГО
БІЗНЕСУ**
**THEORETICAL ASPECTS OF THE FORMATION OF ACCOUNTING SYSTEM OF THE CORPORATE SOCIAL
RESPONSIBILITY**

Грачова Я. П. Роль держави та громадських
організацій у підтримці соціально відповідального
бізнесу. *Український журнал прикладної економіки
та техніки*.
2024. Том 9. № 3. С. 122 – 128.

Hrachova Y. Theoretical aspects of the formation of
accounting system of the corporate social
responsibility. *Ukrainian Journal of Applied Economics
and Technology*.
2024. Volume 9. № 3, pp. 122 – 128.

У статті розглядається важливість соціальної відповідальності, а також здійснюється уточнення ролі держави та громадських організацій у підтримці соціально відповідального бізнесу. Сьогодні багато українських підприємств та організацій усвідомлюють значення соціально відповідального бізнесу та все частіше створюють і втілюють у життя соціально відповідальні бізнес-проекти. Такі соціальні проекти можуть бути пов'язаними з благодійністю, створенням нових робочих місць для ВПО або людей з певними особливими потребами, впровадження нових екологічних технологій у енергетиці чи харчуванні та інші соціальні ініціативи. Сучасність зіткнулася з цілим ланцюгом досить складних проблем (наприклад, стрімкий ріст соціальної нерівності, глобальні екологічні кризи, затяжні збройні конфлікти). У статті акцентується увага на тому, що подолання означених проблем вимагає значних загальних зусиль не лише владних структур, але й бізнесових і наукових кіл, а також громадськості. Автор здійснює аналіз публікацій, присвячених питанням формування та удосконалення соціально орієнтованої поведінки господарюючих суб'єктів, аналізує досвід застосування публічно-приватних практик та підходи до створення і виконання проектів щодо соціальної відповідальності представників державної влади, бізнесових структур, громадських організацій та інших стейкхолдерів. Соціальна відповідальність держави є одним із головних важелів забезпечення якості та дієвості державного управління. Автор наголошує на тому, що держава має важливе завдання у формуванні соціально відповідальної поведінки громадян. Законодавчий вплив, освітня політика, підтримка соціально відповідального бізнесу та громадські кампанії – це всі інструменти, які держава може використовувати для підтримки та розвитку соціально відповідальної поведінки, що сприяє створенню етичного та сталого суспільства. Громадські організації також відіграють важливу роль у реалізації цих принципів, сприяючи формуванню етичного бізнес-середовища. Найважливіша функція неурядових організацій – змінювати людей. У нашому розрізненому суспільстві неурядові організації сприяють соціальній інклюзії та інтеграції. Громадські організації є активними ініціаторами соціальних проектів та соціальних ініціатив, котрі спрямовані на створення комфортних умов проживання спільнот, покращення якості освіти тощо. Підсумовуючи, автор наголошує на тому, що держава відіграє важливу роль у регулюванні та стимулюванні соціально відповідальної поведінки бізнесу. Законодавчі акти, фінансові заохочення та інші інструменти державного втручання можуть сприяти формуванню ефективної системи соціальної відповідальності. Також виявлено, що громадські організації забезпечують моніторинг та просування принципів соціальної відповідальності. Вони можуть впливати на бізнес, вимагаючи відповідності високим стандартам етики та доброчесності.

Ключові слова: соціальна відповідальність бізнесу, держава, громадські організації, соціальна держава, соціальні проекти.

The article examines the importance of social responsibility and clarifies the role of the state and public organizations in supporting socially responsible businesses. Today, many Ukrainian enterprises and organizations realize the importance of socially responsible business and increasingly create and implement socially responsible business projects. Such social projects may be related to charity, creating new jobs for IDPs or people with certain special needs, introducing new ecological technologies in energy or food, and other social initiatives. Modernity has faced a whole chain of quite complex problems, for example, the rapid growth of social inequality, global environmental crises, and protracted armed conflicts. The article focuses on the fact that overcoming the mentioned problems requires significant general efforts not only of power structures but also of business and scientific circles and the public. The author analyzes publications devoted to the formation and improvement of socially oriented behavior of business entities and analyzes the experience of using public-private practices and approaches to creating and implementing projects regarding the social responsibility of representatives of state authorities, business structures, public organizations, and other stakeholders. The social responsibility of the state is one of the main levers of ensuring the quality and effectiveness of state administration. The author emphasizes that the state has an essential task in shaping the socially responsible behavior of citizens. Legislative influence, educational policy, support for socially responsible businesses, and public campaigns are all tools the state can use to support and develop socially responsible behavior that contributes to creating an ethical and sustainable society. Public organizations also play an essential role in implementing these principles and forming an ethical business environment. The most crucial function of NGOs is to change people. In our fragmented society, non-governmental organizations promote social inclusion and integration. Public organizations are active initiators of social projects and social initiatives aimed at creating comfortable living conditions for communities, improving the quality of education, etc. The author emphasizes that the state is vital in regulating and stimulating socially responsible business behavior.

Legislation, financial incentives, and other instruments of government intervention can contribute to the formation of an effective system of social responsibility. It was also found that public organizations monitor and promote the principles of social responsibility. They can influence business by demanding compliance with high standards of ethics and integrity.

Keywords: social responsibility of business, state, public organizations, social state, social projects.

Вступ

Сучасні українські підприємства та організації все частіше усвідомлюють вагомість відповідального бізнесу та активно створюють і реалізують соціально відповідальні бізнес-проекти. Такі проекти можуть бути пов'язаними з пожертвуванням благодійним організаціям, створенням додаткових робочих місць для людей з особливими потребами, впровадженню екологічно чистих технологій та іншими аналогічними ініціативами.

Сучасний світ стикається з низкою складних проблем, таких як зростання соціальної нерівності, екологічні кризи, збройні конфлікти. Вирішення цих проблем потребує спільних зусиль не лише влади, але й бізнесу, науки та громадськості.

Соціальна відповідальність – це не просто модний тренд, а необхідність, що диктується часом. Вона передбачає добровільне прийняття на себе зобов'язань щодо покращення життя людей та довкілля.

Важливість соціальної відповідальності зростає з огляду на глобалізацію, оскільки проблеми стають більш масштабними, а їх вирішення потребує співпраці на міжнародному рівні; на зростання соціальної нерівності, яка веде до дестабілізації суспільства та загострення соціальних конфліктів; на екологічні проблеми, що ставлять під загрозу життя та добробут людей; на зростання ролі науки, оскільки вона може допомогти у вирішенні багатьох соціальних проблем, але потребує підтримки з боку влади, бізнесу та громадськості.

Людина, її життя і здоров'я, добробут і захист є найвищими суспільними цінностями та інтересами, провідними завданнями нормально функціонуючої держави. Але йдеться не лише про політику соціального захисту та підтримки (фінансування програм для соціально слабких категорій населення та забезпечення мінімальних соціальних стандартів для решти населення), а й про забезпечення умов для функціонування бізнесу, які створюють зайнятість, особливо в реальному секторі економіки, забезпечують доходи населення та створюють бюджетно-ресурсний потенціал соціальної політики. Війна та умови воєнного часу надають цій проблемі нових, більш змістовних забарвлень у сенсі поглиблення соціальних проблем та загострення майже всіх аспектів соціальної незахищеності українського населення.

У певному сенсі більші синергетичні ефекти виникають в умовах участі державного та приватного секторів у реалізації проектів соціальної відповідальності. З іншого боку, на сучасному етапі в Україні спостерігаються тенденції до скорочення обсягів виробництва окремих груп промислової продукції, послаблення ролі та внеску окремих найбільш продуктивних і передових галузей реального промислового сектору економіки. Стало характерним закриття ряду великих промислових підприємств і звільнення частини працівників, зниження обсягів виробництва, у тому числі соціально значущості, зменшення зайнятості та активізація зовнішніх міграційних процесів, наповнення внутрішнього ринку імпоротною продукцією, послаблення соціалізації у відносинах між бізнесом і суспільством. Отже, виконується завдання щодо визначення перспективних проектів, спрямованих на підвищення ефективності державно-приватної (за участю стейкхолдерів, а саме представників владних структур, бізнесових кіл, наукового та громадського сектору) політики відновлення виробничого потенціалу та обґрунтування методів їх виконання з одночасним планом його розвитку в осередку підтримки соціальної гармонії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема соціально відповідального бізнесу присвячено чимало наукових публікацій. Серед них питанням формування та удосконалення соціально орієнтованої поведінки господарюючих суб'єктів, у тому числі з уточненням значення соціальної відповідальності бізнесу в економічному та суспільному розвитку, приділяли увагу О. Білан, О. Герасименко, О. Карпенко, Лугова В. М. та інші дослідники. Наступна проблема – створення та регулювання політики соціальної відповідальності на підприємствах та організаціях розглянута в публікаціях С. Гринкевич, С. Левицької, О. Чижишин. Досвід застосування публічно-приватних практик та підходи до створення і виконання проектів щодо соціальної відповідальності представників державної влади, бізнесових структур, громадськості та інших стейкхолдерів стали центром уваги у публікаціях О. Бедзай, Т. Федченко, Р. Лупака, О. Рудковського, А. Мостепанюка та інших дослідників. Але нові реалії, у тому числі військовий стан, потреба в застосуванні більш універсальних інструментів співробітництва, наприклад, представників влади, бізнесу, наукового середовища й громадського сектору, вирішення ширшого кола соціально-економічних питань розвитку територій, визначають потребу в інноваційних методах для вивчення практик розвитку публічно-приватного партнерства у сфері соціальної відповідальності.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідити роль владних структур та громадських організацій у підтримці соціально відповідального бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження

Сучасний світ стикається зі складними викликами, пов'язаними з економічним розвитком, соціальною справедливістю та збереженням навколишнього середовища. У цьому контексті соціальна відповідальність бізнесу стає ключовим інструментом для досягнення сталого розвитку.

Екологічний аспект соціальної відповідальності бізнесу є надзвичайно важливим у сучасному світі, оскільки діяльність підприємств може мати серйозний вплив на навколишнє середовище. Це означає, що підприємства повинні брати на себе відповідальність за наслідки своєї діяльності і приймати необхідні заходи для зменшення негативного впливу на довкілля.

Одним із основних способів зменшення або нівелювання негативного впливу підприємств є зниження обсягів викидів шкідливих речовин. Це може включати в себе впровадження більш дієвих технологій екологізації виробничих викидів, використання менш шкідливих матеріалів у виробництві, а також зменшення використання виробничих процесів, які призводять до великих викидів забруднюючих речовин.

Заохочення використання відновлюваних джерел енергії також є важливою складовою екологічної відповідальності бізнесу. Використання енергії від сонячних панелей, вітряних турбін або гідроелектростанцій може допомогти зменшити використання вуглеводнів та інших шкідливих джерел енергії, що сприяє зниженню забруднення довкілля та зменшенню викидів парникових газів.

Загалом екологічна відповідальність бізнесу передбачає прийняття підприємствами активних заходів для збереження навколишнього середовища та мінімізації свого впливу на природу. Це важливий крок в контексті сталого розвитку та збереження екологічного балансу у сучасному світі.

Етичне ведення бізнесу – це невід’ємна складова соціальної відповідальності, яка стає ключовим фактором в успішному функціонуванні будь-якої компанії. Це означає, що підприємство має ретельно дотримуватись високих стандартів етики та доброчесності на всіх стадіях своєї діяльності, а не лише на публічному рівні [1].

У взаємодії з клієнтами це означає надання продуктів або послуг, які відповідають високим стандартам якості і безпеки, а також добросовісне представлення інформації про товари чи послуги. Це також означає відповідальне ставлення до реклами та маркетингу, уникнення оманливої реклами та маніпуляції споживачів.

У відносинах з постачальниками підприємство має дотримуватись принципів справедливої та еквітабельної угоди, не використовуючи своєї позиції для тиску чи здійснення недобросовісної конкуренції. Це також включає в себе підтримку та сприяння розвитку своїх постачальників.

У відносинах з конкурентами етичне ведення бізнесу полягає в тому, щоб конкурувати відкрито та справедливо, не вдаючись до неприпустимих практик, таких як дискредитація або руйнування репутації конкурентів. Важливо пам’ятати, що конкуренція повинна ґрунтуватися на якості продукту чи послуги та інноваціях, а не на випереджальних або недобросовісних діях.

У сучасному світі соціальна відповідальність бізнесу визнається як один з найважливіших елементів сталого розвитку економіки. Це означає, що компанії не тільки працюють на збільшення свого прибутку, а й приділяють значну увагу вирішенню соціальних, екологічних та етичних проблем [2].

Суспільство як складна система вимагає від своїх членів певних норм та цінностей, які сприяють гармонійному функціонуванню. Однак формування соціально відповідної поведінки вимагає системного підходу та активної ролі держави. Держава як головний регулятор суспільних відносин здатна впливати на поведінку громадян через різноманітні механізми.

Соціальна відповідальність держави є одним із головних важелів забезпечення якості та дієвості державного управління. До деталізованого списку функцій держави, які певною мірою показують її соціальну відповідальність, належать: реалізація міжнародних зобов’язань, відстоювання пріоритетних національних інтересів і досягнення стратегічних цілей розвитку країни, створення зручних умов життя та перспектив розвитку усього людства тощо [3].

В умовах тотальної глобалізації виняткового значення набувають зовнішні чинники, котрі дають змогу здійснювати розвиток соціальної та демократичної країни. Держава здійснює вплив на усі напрями економічного життя, регулюючи внутрішню та зовнішню економічну політику, застосовуючи як адміністративні, правові, так і лише економічні методи впливу. Держава несе відповідальність за виконання чи невиконання зобов’язань, які зазначені у міжнародних договорах і угодах. Як повноправний суб’єкт міжнародних відносин і міжнародного економічного права держава наділена повною дієздатністю.

Соціальна відповідальність держави полягає у вирішенні проблем охорони здоров’я, а також пропагує відповідальну політику щодо кваліфікованої праці (виплата заробітної плати в бюджетній сфері, пенсії).

Негативна політична, економічна та соціальна ситуація в країні перешкоджає людському розвитку, оновленню суспільства та впливає негативно на бізнесову діяльність. Держава на сьогодні має багато розрізаних правових документів, але так і не налаштувала власне чітке правове регулювання соціальної відповідальності.

Формування засад соціальної відповідальності в системі державного управління досить тісно пов’язане із формуванням соціальної країни.

Соціальна держава не тільки забезпечує рівні права і свободи, орієнтуючись на спільність інтересів, але й ґрунтується на соціальній відповідальності загалом усього суспільства за злагоду і розвиток країни.

Були численні спроби прийняти Концепцію (стратегію) соціальної держави в Україні, але усі вони не принесли позитивних результатів. Проєкт стратегії включає основні принципи та функції соціальної

держави, містить поняття соціальних стандартів та пропонує систему показників оцінки роботи установ та державних службовців у рамках дії механізму соціальної відповідальності.

Оцінювання якості державного управління та кадрів, які його здійснюють, визначається місцем країни в міжнародних рейтингах та оцінках. Уваги заслуговують ряд чинників: корупція у державі, конкурентоспроможність, людський та сталий розвиток та інші. Одночасно ступінь розвитку соціальної відповідальності досить часто присутній у міжнародних порівняннях. Високим показником спеціальності вважають вплив на рівень корупції (73,6%), конкурентоспроможність (52,5%), розвиток людського потенціалу (61,4%), виконання міжнародних зобов'язань щодо сталого розвитку (59,5%), запровадження Глобального договору ООН – України (39,3%), далі йдуть рівень введення міжнародного стандарту ISO-26000 (55,7%), вимоги зовнішніх інвесторів до розвитку корпоративної культури (48,1%). Усім означеним можна пояснити невисокий рівень реалізації та досить високий рівень фіксації негативних явищ соціально-економічного розвитку [4, с. 24].

Йдеться про виконання Україною міжнародних зобов'язань щодо включення принципів сталого розвитку в економічну систему. На думку спеціалістів з міжнародного права, порушення міжнародних зобов'язань щодо сталого розвитку викликане недоліками державного управління.

Головними перепонами на цьому шляху можна назвати відсутність спрямованості державної та регіональної системи управління на розв'язання проблем сталого розвитку (65,2%) та відсутність державних, регіональних та громадських інституцій для управління сталим розвитком (43,7%), неналежне створення державних, регіональних та громадських інституцій для регулювання сталим розвитком (43,7%), недоліки розвитку законодавства України про сталий розвиток (39,2%), невеликі економічні можливості щодо рішення економічних і соціальних проблем (36,7%) [4, с. 25].

Соціальна спрямованість держави покликана стримувати егоїстичні інтереси та наміри тих груп населення, котрі мають значну перевагу над іншими з точки зору багатства та влади, а також захищати «соціально слабкі» групи населення від свавілля «соціально сильних».

За визначенням Міжнародної Організації Праці, соціальний захист включає в себе комплекс таких заходів: сприяння стабільній, оплачуваній зайнятості; попередження та компенсація частини доходу у разі настання серйозних соціальних ризиків через механізм соціального страхування; надання соціальної допомоги вразливим прошаркам населення, які не є членами системи соціального забезпечення; забезпечення доступу до основних прав та послуг, таких як освіта та охорона здоров'я.

Світовий досвід показує, що найбільш ефективними та всеохоплюючими системами соціального захисту є загальнообов'язкове державне соціальне страхування, пенсійне забезпечення та соціальна допомога. Держава є головним джерелом фінансування та головним регулятором системи соціального захисту. Оскільки система соціального захисту торкається інтересів усього населення, особливо важливим є надання громадськості достовірної та повної інформації про її основні напрями та орієнтири. Як механізм соціальної політики (в тому числі соціального захисту) важливу роль відіграють державні соціальні стандарти, так як вони забезпечують реалізацію гарантованих Конституцією соціальних прав громадян та порядок їх надання.

На практиці соціальні стандарти і нормативи застосовуються при складанні бюджетів різних рівнів для визначення державних гарантій та регулювання діяльності галузей соціально-культурної сфери: науки, освіти, охорони здоров'я, культури тощо. Державна соціальна стандартизація в рамках соціальної політики покликана сприяти підвищенню рівня соціального захисту людини. Європейські країни надають своїм громадянам можливість доступу до соціальних прав, визначених Європейською соціальною хартією [5], на основі законодавства та застосовують модель соціальної політики, яка, за їхнім визначенням, «забезпечує здоровий дух у здоровому тілі», пропонуючи: право на житло, так як обов'язком держави є гарантування кожному доступу до належного житла за розумними цінами; право на охорону здоров'я та життєдіяльності для всього населення, що зобов'язує державу забезпечувати доступну та ефективну охорону здоров'я для всіх, а також можливість управляти економікою. Конференція Ради Європи з питань доступу до соціальних прав (яка відбулася у 2002 р.) висвітлила наслідки нехтування державою соціальними правами громадян, що призводить до зростання бідності та відчуження в суспільстві; зниження темпів економічного зростання, оскільки знищується основна (людська) продуктивна сила; людство хворіє, старіє та вмирає; занепад моралі і культури та втрата моральних цінностей у суспільстві; зниження людського потенціалу; руйнування громадянського суспільства; розшарування суспільства, посилення нерівності та створення основи для екстремізму; втрата легітимності самої країни.

Соціальну роль держави можна розуміти у широкому та вузькому сенсі [3].

У широкому сенсі соціальна роль держави – це політика держави по відношенню до свого суспільства: країна орієнтує суспільний вибір і розвиток шляхом створення необхідних правових умов та життя певних заходів за допомогою інструментів влади.

У вузькому сенсі соціальна роль держави як напрямок функціонування держави у соціальній сфері – це система соціальних дій, зумовлених її соціальним призначенням і означених у конкретно-історичних, соціально-економічних, інституційних, політичних, міжнародних та інших умовах суспільного розвитку.

Означене вище можна розуміти як управління соціальними взаємозв'язками у суспільстві, регулювання умов взаємодії економічних суб'єктів (у тому числі роботодавців і найманих працівників) у соціальній галузі; вирішення проблеми безробіття та забезпечення ефективної зайнятості населення;

розподіл і перерозподіл доходів; створення мотивації до високопродуктивної суспільної діяльності та створення соціальних гарантій економічно активній частині населення країни; формування системи соціального захисту населення; координація та реалізація системи розвитку елементів соціальної інфраструктури (організацій, закладів, установ та іншого).

Держава здійснює значний вплив на систему освіти, котра може бути ключовим інструментом у формуванні соціально відповідальної поведінки. Включення етичних інструкцій, курсів з громадянського виховання та системи розвитку критичного мислення у навчальні плани може сприяти формуванню свідомих громадян.

Принципи соціальної держави лежать в основі організації заходів з розвитку соціальних відносин, а їх зміст деталізується у національному законодавстві та міжнародних угодах.

Принцип соціальної рівності включає гарантію економічної свободи людини, реалізацію права на вільний вибір будь-якої діяльності у сфері найманої праці та підприємництва, а також гарантію рівності пропозиції між чоловіками і жінками.

Принцип соціальної справедливості реалізується через рівний доступ громадян до всіх видів ресурсів, економічний перерозподіл прибутків у суспільстві та піклування про непрацездатних його учасників.

Принцип соціальної солідарності слід розуміти як організація солідарності між різноманітними соціальними прошарками в суспільстві та між різними поколіннями, включаючи перерозподіл доходів від багатих до бідних, здорових до непрацездатних через оподаткування.

Принцип взаємної відповідальності означає чітке визначення і розподіл соціальної відповідальності усіх гілок влади і правління, соціальних партнерів, громадськості загалом і кожного громадянина зокрема, формування основ для участі громадян в управлінні державою, саморегулюванні соціальних процесів окремими членами суспільства та їх громадськими об'єднаннями.

Відповідальність країни та державних органів влади включає прийняття та виконання законів і нормативно-правових актів, організацію захисту конституційних прав і свобод громадян країни, використання бюджетних коштів тощо.

Відповідальність громадян перед громадськістю полягає у додержанні законодавчих актів та інших нормативних правил, моральних норм передавання частини власності у податках на суспільні та соціальні потреби, підтримці рідних та благодійних організацій.

Громадські об'єднання зобов'язані ефективно співпрацювати з державними органами влади та бізнесовими колами на засадах соціального діалогу, захищати права та інтереси членів суспільства, з якими вони пов'язані, та виконувати свої правові зобов'язання.

Бізнес зобов'язаний задовольняти потреби суспільства та сприяти забезпеченню захисту інтересів усіх верств населення, захищати, використовувати та розвивати потенціал робочої сили та охороняти навколишнє середовище [6].

Державні стимули та підтримка для підприємств, які демонструють соціальну відповідальність, також можуть впливати на поведінку громадян. Наприклад, податкові пільги або фінансові заохочення для компаній, які розвивають соціальні ініціативи, можуть стати стимулом для інших бізнесів приймати аналогічні підходи.

Державні інституції можуть ініціювати та підтримувати громадські кампанії для підвищення обізнаності щодо соціальної відповідальності. Такі кампанії можуть включати інформаційні кампанії, лекції та інші заходи, спрямовані на формування позитивних стереотипів щодо соціально відповідальної поведінки.

Державні лідери своєю чергою повинні слугувати прикладом соціально відповідальної поведінки. Їхні вчинки та рішення, що відображають високі стандарти моралі та етики, можуть впливати на громадян та визначати загальну соціальну динаміку.

Головними функціями соціальної держави є такі:

- захист, який досягається шляхом створення ефективного механізму захисту людей від дійсних і потенційних небезпек та їх наслідків, від недотримання прав і свобод громадян, соціального забезпечення та соціальної допомоги, а також від бідності;

- сприяння, яке досягається через сприяння вільному розвитку індивідуальної та підприємницької діяльності, соціального напрямку ринкової економіки, в якому економічна свобода спрямована на продуктивну зайнятість, високу якість трудового життя та людський розвиток загалом;

- інвестиції, що досягаються шляхом управління державними ресурсами таким чином, щоб заохочувати бізнес та громадян робити внески в соціальну та екологічну сферу;

- емансипація (звільнення від залежності), яка досягається шляхом створення правових, економічних, соціальних та інших умов і можливостей для людського розвитку, рівності та доступу до соціальних гарантій та благ;

- адміністративну, котра організовує державний контроль за додержанням прав та свобод громадян, дотриманням законів та забезпеченням соціальної єдності через регулярний соціальний діалог між суспільством та державою.

Соціальна держава формує систему створення соціально орієнтованої ринкової економіки, котра має забезпечити умови, за яких люди працездатного віку зможуть повною мірою скористатися своїми

економічними, трудовими та соціальними правами, а також забезпечити вільний розвиток громадянина як особистості.

Соціальна держава зобов'язана здійснювати активну і надійну соціальну політику. Активну в тому розумінні, що вона своєчасно і адекватно реагує на потреби часу, а надійну в тому сенсі, що наявний рівень соціальних гарантувань та соціальних послуг дозволяє забезпечити належний рівень життя.

Ідея формування соціальної держави може вдало реалізуватися тільки за умови підтримки громадян. Для цього усі плани зі створення та запровадження моделі соціальної держави треба втілювати прозоро, залучаючи до участі всі суспільні сили, а результати – відповідати соціальним очікуванням громадськості.

Держава як ключовий актор у суспільстві має важливе завдання у формуванні соціально відповідальної поведінки громадян. Законодавчий вплив, освітня політика, підтримка соціально відповідального бізнесу та громадські кампанії – це всі інструменти, які держава може використовувати для підтримки та розвитку соціально відповідальної поведінки, що сприяє створенню етичного та сталого суспільства.

Громадські організації відіграють важливу роль у реалізації цих принципів, сприяючи формуванню етичного бізнес-середовища, стимулюючи позитивні зміни та мобілізуючи громадську думку.

Найважливіша функція неурядових організацій – змінювати людей. У нашому, часто розрізненому суспільстві, неурядові організації сприяють соціальній інклюзії та інтеграції. Вони дозволяють людям брати активну участь у житті групи, знайомитися з людьми зі схожими інтересами та знаходити сенс і цінність у досягненні спільних цілей. Неурядові організації створюються людьми для людей: вони надають відчуття спільноти та підтримки своїм членам, пропонують професійні послуги та борються за права різних соціальних груп. Вони також відіграють надзвичайно важливу роль: створюють відчуття громадянської ідентичності (тобто дають голос соціальним проблемам і потребам). Найважливіша функція прямої демократії полягає в тому, що організації заповнюють порожнечу, яку не можуть заповнити ні держава та її чиновники, ні компанії та їхні менеджери [7; 8].

Одним із основних аспектів соціальної відповідальності є забезпечення відкритості та прозорості у діяльності підприємств. Громадські організації виступають як сторожі, які вимагають від підприємств звітування про їхню діяльність та вплив на спільноти та середовище. Шляхом моніторингу та аналізу цих звітів громадські організації можуть виявити проблемні питання та вплинути на вирішення конкретних проблем [9].

Громадські організації часто є активними ініціаторами соціальних проектів та соціальних ініціатив, котрі спрямовані на створення комфортних умов проживання спільнот, покращення якості освіти, охорони здоров'я та інших подібних напрямів соціального добробуту. Ці організації можуть залучати до таких ініціатив як партнерів із бізнес-спільноти, так і активну громадськість для колективного вирішення соціальних питань та досягнення спільної мети.

Органи влади повинні визнавати незалежність організацій громадянського суспільства і ставитися до них як до потенційних партнерів відповідно до чітких правил співпраці. Тому корисно розглянути існуючі моделі співробітництва між соціальним сектором та державою, зокрема в деяких країнах ЄС.

Коли йдеться про організації, які надають соціальну допомогу, важливо підкреслити, що всі вони – державні, приватні та неурядові – не лише по-різному виконують свої обов'язки, але й надають якісні послуги.

Наприклад, самостійні заходи, ініційовані неурядові організації щодо підготовки довгострокових програм у певних сферах та підготовки відповідного законодавства є безглуздими, оскільки державне управління може бути більш ефективним у цьому контексті [10]. Державний сектор має більші можливості для реалізації політики в окремих сферах, розробки законодавства, забезпечення рівного доступу всіх громадян до певних послуг, а також забезпечення безперервності та стабільності надання послуг. З іншого боку, очевидно, що бюрократія державного сектору не може бути настільки ефективною у випадках, коли необхідно виконати складні завдання, поділитися досвідом, адаптувати різні умови або надати послуги різним групам бенефіціарів чи послуг, які будуть надаватися на тимчасовій основі. Тому пріоритетом для громадського сектору є розробка стратегії та законодавчої бази, створення комфортних умов для діяльності інших секторів та посилення скоординованих дій у місцевих громадах.

Низька активність місцевих громад є однією з визначальних проблем сучасної Європи та України. Навіть найпрогресивніші організації визнають, що адекватна участь громадян у суспільному житті є ключовою проблемою розвитку громадянського суспільства, тому необхідний підхід співпраці, який можна сформулювати як програму для державних організацій та неурядових організацій. Потрібно зміцнювати єдність на місцях. Створювати мережі взаємодопомоги, розбудовувати сильні та інтегровані місцеві громади і водночас стимулювати місцеву роботу, єдність, місцеве самоврядування, яке спирається на волонтерів та команду роботу громадян для досягнення спільних цілей.

Ключовим елементом такої співпраці є активна участь громадян. Важливо створити сприятливі умови для того, щоб кожен індивід відчував свою важливість у процесі розвитку місцевої спільноти та мав змогу брати участь у прийнятті рішень, що стосуються його життя та оточуючого середовища.

Розвиток місцевих громад вимагає інтегрованого підходу, який охоплює не лише економічні та соціальні аспекти, але й культурні, екологічні та освітні ініціативи. Тільки завдяки спільним зусиллям держави, громадських організацій та самої громади можна досягти значного прогресу в розвитку місцевих громад та формуванні соціально відповідної поведінки громадян.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Дослідження підтвердило, що соціальна відповідальність бізнесу є ключовим фактором для досягнення сталого розвитку економіки. Підприємства, які враховують соціальні та екологічні аспекти у своїй діяльності, мають більші шанси на успіх у довгостроковій перспективі.

Висвітлено, що держава відіграє важливу роль у регулюванні та стимулюванні соціально відповідальної поведінки бізнесу. Законодавчі акти, фінансові заохочення та інші інструменти державного втручання можуть сприяти формуванню ефективної системи соціальної відповідальності.

Було виявлено, що громадські організації відіграють важливу роль у моніторингу та просуванні принципів соціальної відповідальності. Вони можуть впливати на бізнес, вимагаючи відповідності високим стандартам етики та доброчесності.

Завдяки вивченню зазначених вище аспектів було встановлено, що соціальна відповідальність виступає не лише як елемент корпоративної стратегії, але і як важлива складова сталого розвитку суспільства. Розуміння цих аспектів сприятиме подальшій інтеграції соціально відповідальних підходів у бізнес-середовище, державну політику та громадську діяльність, сприяючи сталому та взаємовигідному розвитку суспільства загалом.

Література

1. Червінська Л., Червінська Т., Каліна І., Коваль М., Шуляр Н., Чернишов О. Соціальна відповідальність бізнесу в умовах війни. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. № 6(53). С. 405-416.
2. Лугова В.М. Напрями розвитку лідерської компетентності керівників українських підприємств. *Проблеми економіки*. 2012. № 1. С. 64-67.
3. Домбровська С., Антонова Л., Штир'ов О., Коссе А. Соціальна відповідальність держави як антикризова компонента публічного управління. *Public Administration and Regional Development*. 2023. № 21. С. 624-641.
4. Охріменко О.О., Іванова Т.В. Соціальна відповідальність: навчальний посібник. Київ: Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». 2015. 180 с.
5. Європейська соціальна хартія (переглянута) (резюме). URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/european-social-charter>.
6. Di Virgilio F., Dimitrov R., Dorokhova L., Yermolenko O., Dorokhov O., Petrova M. Innovation factors for high and middle-income countries in the innovation management context. *Access to science, business, innovation in the digital economy, ACCESS Press*. 2023. №4(3). P. 434-452. DOI: [https://doi.org/10.46656/access.2023.4.3\(8\)](https://doi.org/10.46656/access.2023.4.3(8)).
7. SEAI – весна 2000. Соціальний контракт. Брюссель, 2000. 210 с.
8. НУО в Польщі. Результати дослідження, Асоціація Клон/Явор. Варшава. 2022. 134 с.
9. Komisarenko A.O. Social entrepreneurship as a mechanism of social transformations and sustainable development of entrepreneurial activity. *Law and Public Administration*. 2021. №1. P. 146-153.
10. Ермоленко О.О. Комунікаційні стратегії в державному управлінні: стан реалізації та проблеми. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2024. № 3. С. 20-24. <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2024-3-4>.

References

1. Chervins'ka, L., Chervins'ka, T., Kalina, I., Koval', M., Shuliar, N., Chernyshov, O. (2023). «Social responsibility of business in conditions of war». *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. № 6(53). pp. 405-416.
2. Luhova, V.M. (2012). «Directions of development of leadership competence of heads of Ukrainian enterprises». *Problemy ekonomiky*. № 1. pp. 64-67.
3. Dombrovs'ka, S., Antonova, L., Shtyr'ov, O., Kosse, A. (2023). «Social responsibility of the state as an anti-crisis component of public administration». *Public Administration and Regional Development*. № 21. pp. 624-641.
4. Okhrimenko, O.O., Ivanova, T.V. (2015). *Sotsial'na vidpovidal'nist'*. [Social responsibility: education]. Natsional'nyj tekhnichnyj universytet Ukrainy «Kyivs'kyj politekhnichnyj instytut». Kyiv. Ukraine.
5. Yevropejs'ka sotsial'na khartiia (perehlianuta) (reziiume). [European Social Charter (revised) (summary)]. Available at: <https://www.coe.int/uk/web/compass/european-social-charter>.
6. Di Virgilio, F., Dimitrov, R., Dorokhova, L., Yermolenko, O., Dorokhov, O., Petrova, M. (2023). «Innovation factors for high and middle-income countries in the innovation management context. *Access to science, business, innovation in the digital economy, ACCESS Press*. №4(3). pp. 434-452. DOI: [https://doi.org/10.46656/access.2023.4.3\(8\)](https://doi.org/10.46656/access.2023.4.3(8)).
7. SEAI – vesna 2000. Sotsial'nyj kontrakt. (2000). [SEAI - spring 2000. Social contract]. Briussel'. Belgium.
8. NUO v Pol'schi. Rezul'taty doslidzhennia, Asotsiatsiia Klon/Yavor. (2022). [NGOs in Poland. Research results, Maple/Sycamore Association]. Varshava. Poland.
9. Komisarenko, A.O. (2021). «Social entrepreneurship as a mechanism of social transformations and sustainable development of entrepreneurial activity». *Law and Public Administration*. №1. pp. 146-153.
10. Yermolenko, O.O. (2024). «Communication strategies in public administration: state of implementation and problems». *Aktual'ni problemy innovatsijnoi ekonomiky ta prava*. № 3. pp. 20-24. <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2024-3-4>.

Стаття надійшла до редакції 15.12.2023 р.